

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เห็ดขอนขาวเป็นพืชผักที่มีสำคัญทางเศรษฐกิจและมีความต้องการเพิ่มขึ้นในอนาคต อีกทั้งสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติได้ดีเนื่องจากให้คุณค่าทางโภชนาการสูง เป็นแหล่งอาหารโปรตีนจากธรรมชาติ นอกจากนี้ อุทัย อันพิมพ์ และคณะ (2549) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าเห็ดขอนขาวยังมีคุณค่าทางสมุนไพร มีคุณค่าต่อสุขภาพสูง และมีสรรพคุณทางยา โดยชาวจีนจัดเห็ดเป็นยาเย็น เพราะมีสรรพคุณช่วยลดไข้ เพิ่มพลังชีวิต ดับร้อน แก้ไข้ใน บำรุงร่างกาย ลดระดับน้ำตาล และคอเลสเตอรอลในหลอดเลือด ลดความดัน ขับปัสสาวะ ช่วยให้หายหูดหงิก บำรุงเซลล์ประสาท รักษาอาการอัลไซเมอร์ (ข้อมูลการเพาะเห็ดขอนขาว 2556) และที่สำคัญเห็ดขอนขาวยังช่วยยับยั้งการเจริญเติบโตของเซลล์มะเร็ง ซึ่งมีงานวิจัยเกี่ยวกับเห็ดขอนขาวคือการต้านปฏิกิริยาออกซิเดชันจากสารอนุมูลอิสระ ซึ่งได้จากสารสกัดหยาบของส่วนเซลล์ของเห็ดขอนขาว ด้วย ethyl acetate (ภาควิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2556)

เห็ดขอนขาวสามารถเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติทั่วทุกภาคของประเทศ ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของเห็ดขอนขาวที่จัดว่าเป็นพืชที่ใช้น้ำน้อยในระบบการผลิต ประกอบกับมีวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่สามารถใช้เพาะเห็ดได้อยู่หลายชนิด และหาได้ไม่ยาก กรรมวิธีการเพาะเห็ดแม้มีหลายขั้นตอนแต่ก็ใช้ระยะเวลาในการเพาะสั้น สามารถเพาะได้ตลอดทั้งปี เห็ดชนิดนี้เพาะเลี้ยงง่ายเช่นเดียวกับการเพาะเห็ดถุงทั่วไป นอกจากนั้น ยังสามารถเก็บในรูปแบบของเห็ดแห้งได้ด้วย แต่พบว่าในสภาพปัจจุบันของเกษตรกรผู้เพาะเห็ดขอนขาวนั้น ยังต้องประสบกับปัญหาในการผลิต เนื่องจากราคาวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นปัจจัยสำคัญมีราคาสูงขึ้น วัสดุเหล่านี้ได้แก่ จี๋เลื้อย ถุงพลาสติก รวมทั้งหัวเชื้อเห็ด นอกจากนี้ ยังประสบกับปัญหาการตลาด ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรผู้เพาะเห็ดขอนขาวจะแก้ปัญหาเอง โดยการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านการตลาดและด้านการผลิต เพื่อสามารถต่อรองราคาและทำการวางแผนการตลาด ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาในกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงเห็ดขอนขาวขนาดย่อมไม่เกิน 50 คนเท่านั้น แต่ในระดับภูมิภาคและระดับประเทศนั้นพบว่าระบบการจัดการการตลาดของเห็ดขอนขาว ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา การส่งเสริมการตลาด การจัดจำหน่าย ส่วนการส่งเสริมการตลาด ยังขาดการช่วยเหลือ

และสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (รักษ ฤกษ์ชาติ, 2553) นอกจากนี้ ยังพบการเข้าทำลายของโรคหรือเชื้อจุลินทรีย์ ตลอดจนแมลงศัตรูเห็ดในแหล่งผลิตที่ผลิตเห็ดมาเป็นระยะเวลานานและขาดการดูแลและมีกระวังเท่าที่ควรจะเป็น ซึ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ซึ่งไรโซปลาเป็นปัญหาสำคัญที่สุดในการเพาะเห็ดขอนขาว เพราะไรโซปลาจะไปกัดกินเส้นใย ทำให้เห็ดติดดอกน้อย ผลผลิตลดลงอย่างมากซึ่งปัญหามักเกิดช่วงหน้าฝน จากปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการเพาะเห็ดขอนขาวดังกล่าวข้างต้น พบว่า ยังไม่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง อีกทั้งยังขาดองค์ความรู้ใหม่ในวิจัยและพัฒนาารูปแบบการผลิต เช่น การปรับปรุงพันธุ์ให้ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในแต่ละภูมิภาคของประเทศ

ดังนั้น การเข้าใจการจัดการส่วนประสมการตลาดเป็นอย่างดี ทำให้สามารถวางแผนการผลิตได้สอดคล้องกับการตลาดได้ โดยเฉพาะถ้าได้มีการดำเนินการการผลิตแบบครบวงจรทั้งในรูปแบบการส่งสดและแปรรูปจะทำให้ลดความเสี่ยงในการผลิตลงได้ ซึ่งต้องมีระบบข้อมูลข่าวสารที่แม่นยำและถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลด้านเทคโนโลยี การผลิต การแปรรูป การตลาด สถิติข้อมูลด้านราคา แหล่งวัตถุดิบ แหล่งรวบรวมผลผลิต ปริมาณความต้องการผลผลิต ถ้ามีข้อมูลที่ชัดเจนจะทำให้ผู้เพาะเห็ดสามารถตัดสินใจได้ถูกต้องและเหมาะสม (สรานนท์ เจริญสุข, 2554)

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดหนึ่งที่สามารถเพาะเห็ดขอนขาวได้เป็นอย่างดี ทั้งฟาร์มขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และรายย่อย เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยมีทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรภูมิอากาศ ซึ่งเอื้อต่อการผลิตเห็ดขอนขาวได้ตลอดปี แต่เกษตรกรยังพบปัญหาและอุปสรรคจากกระบวนการผลิต การจัดการส่วนประสมการตลาด ปัญหาต้นทุนในการผลิต การขาดแคลนวัตถุดิบและการเข้าทำลายของโรคหรือเชื้อจุลินทรีย์ และจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการกระบวนการผลิต และการจัดการส่วนประสมการตลาดของเห็ดขอนขาวในจังหวัดอุบลราชธานียังมีไม่มากนัก ผู้ศึกษาจึงทำการศึกษาด้านกระบวนการผลิต ด้านการจัดการส่วนประสมการตลาด ด้านต้นทุนและผลตอบแทน ปัญหาและอุปสรรคพร้อมแนวทางการพัฒนาการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยจึงมีคำถามการวิจัยว่า “เกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานีมีรูปแบบการจัดการการผลิตและการจัดการส่วนประสมการตลาดเห็ดขอนขาวอย่างไร” เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการลงทุนทำฟาร์มเห็ดขอนขาวของเกษตรกร และผู้สนใจที่จะลงทุนผลิตเห็ดขอนขาวเพื่อการค้า รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการการผลิตเห็ดขอนขาวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนเกษตรกรผู้ผลิตเห็ดขอนขาวในพื้นที่ต่อไปเพื่อนำไปสู่รูปแบบและแนวทางการพัฒนาตลอดการส่งเสริมอาชีพการเพาะเห็ดของเกษตรกรให้ยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เพาะเห็ดขอนขาวรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี
- 2.2 เพื่อศึกษาการจัดการกระบวนการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรผู้เพาะเห็ดรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี
- 2.3 เพื่อศึกษาการจัดการส่วนประสมการตลาดเห็ดขอนขาวของเกษตรกรผู้เพาะเห็ดรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี
- 2.4 เพื่อศึกษาด้านทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี
- 2.5 ปัญหาและแนวทางพัฒนาในการผลิตและจัดการส่วนประสมการตลาดเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี

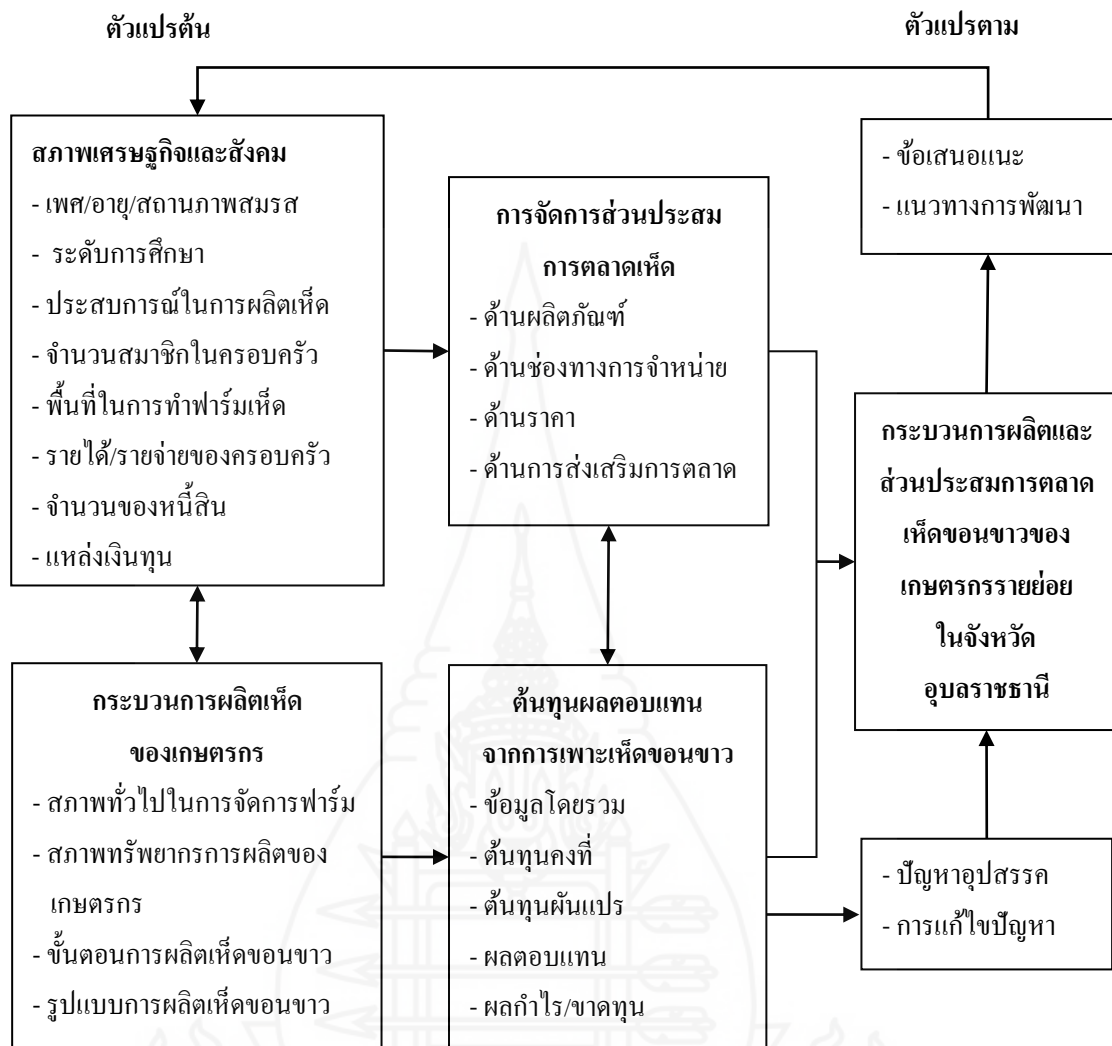
3. ประเด็นปัญหาการวิจัย

- 3.1 กระบวนการผลิตเห็ดขอนขาวในถุงพลาสติก นับเป็นอาชีพที่ได้รับความนิยมสูงเป็นอย่างมาก แต่สภาพการผลิตของเกษตรกรรายย่อยมีรูปแบบการผลิตที่หลากหลาย ดังนั้น หากได้รูปแบบที่ดี มีประสิทธิภาพในการผลิต จะส่งผลให้นำไปเป็นอาชีพที่มั่นคงให้กับเกษตรกรได้
- 3.2 ส่วนประสมการตลาด ในกระบวนการผลิตและการตลาดเห็ดขอนขาวของเกษตรกร นับเป็นปัจจัยพื้นฐานที่เกษตรกรยังขาดความรู้และความเข้าใจ
- 3.3 กระบวนการวางแผนการผลิต และการตลาดเห็ดขอนขาวทั้งในท้องถิ่น ภูมิภาค และในระดับประเทศ
- 3.4 ต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรที่เหมาะสม
- 3.5 ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการผลิต และการจัดการส่วนประสมการตลาดเห็ดขอนขาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาการจัดการการผลิต และส่วนประสมการตลาดหัตถ์คหอนาวของเกษตรกร ในจังหวัดอุบลราชธานี ครั้งนี้ นับเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยจะได้ทราบถึงกระบวนการผลิต และส่วนประสมการตลาดหัตถ์คหอนาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี อันจะนำไปสู่ การพัฒนาอาชีพและรายได้ให้เกิดความมั่นคง เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้น เพื่อให้ครอบคลุม ทั้งในด้านของเนื้อหา และวิธีการ ผู้วิจัย จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาออกเป็น 6 ส่วน ประกอบด้วย 1) สภาพสังคมและเศรษฐกิจผู้ผลิตหัตถ์คหอนาวของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี 2) กระบวนการผลิตหัตถ์คหอนาวของเกษตรกรรายย่อย 3) ส่วนประสมการตลาดหัตถ์คหอนาวของ เกษตรกรรายย่อย 4) ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการผลิตหัตถ์คหอนาวของเกษตรกรรายย่อย 5) ปัญหาอุปสรรคในระบบการผลิต และ 6) แนวทางพัฒนาในการผลิตและจัดการส่วนประสม การตลาดหัตถ์คหอนาวของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดอุบลราชธานี ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

5. ขอบเขตของการวิจัย

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจผู้ผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งศึกษาการจัดการกระบวนการผลิตเห็ดขอนขาว การจัดการส่วนประสมการตลาดของเห็ดขอนขาวและศึกษาต้นทุน ผลตอบแทน ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางการพัฒนาการผลิตเห็ดขอนขาวของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี

5.2 ขอบเขตด้านประชากร เป็นการศึกษากลุ่มประชากรเกษตรกรที่ผลิตเห็ดขอนขาว ในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีการผลิตออกจำหน่ายแล้ว และมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นเกษตรกร จำนวน 37 ราย ได้แก่ เกษตรกรที่ผลิตเห็ดขอนขาวในจังหวัดอุบลราชธานี ที่มีปริมาณการผลิตตั้งแต่ 5,000- 50,000 ก้อนต่อปี โดยเก็บข้อมูล ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ 2558 ถึง เดือน พฤษภาคม 2558

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 การจัดการการผลิตเห็ดขอนขาว หมายถึง การวางแผน การจัดระบบฟาร์ม การสั่งการ การควบคุม ตลอดจนการจัดหาปัจจัยการผลิต ประกอบด้วย กำลังแรงงาน วัตถุดิบ ที่ดิน อาคารสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องใช้ เงินทุน และความรู้ทางเทคโนโลยีการผลิต เพื่อให้ได้มาซึ่งดอกเห็ดขอนขาว ที่สมบูรณ์ สวยงาม เป็นที่ต้องการของตลาด และบรรลุเป้าหมายของการทำฟาร์ม

6.2 หัวเชื้อเห็ดขอนขาว หมายถึง เส้นใยของเห็ดขอนขาวที่เจริญเติบโต โดยใช้แหล่งอาหารจากเมล็ดข้าวฟ่างที่ไม่มีการปนเปื้อนจากเชื้อจุลินทรีย์และเชื้อราอื่นๆ จะมีลักษณะเป็นเส้นใยสีขาว นิยมบรรจุหัวเชื้อไว้ในขวดที่มีลักษณะใสเพื่อให้สังเกตการปนเปื้อนได้ง่าย

6.3 ก้อนเชื้อเห็ดขอนขาว หมายถึง การนำอาหารของเห็ด เช่น ขี้เลื่อย รำ น้ำ ผสมรวมกัน แล้วบรรจุใส่ถุงพลาสติก หยอดหัวเชื้อเห็ดลงในถุงให้เชื้อเดินจนเต็มถุง

6.4 การเปิดดอกเห็ดขอนขาว หมายถึง การนำก้อนเชื้อเห็ดขอนขาวเข้าไปไว้ในโรงเรือน แล้วทำการถอดคอขวด จุกขวดออกและเริ่มทำการรดน้ำกระตุ้นให้เกิดดอก

6.5 เกษตรกรรายย่อย หมายถึง เกษตรกรที่ผลิตเห็ดขอนขาวในจังหวัดอุบลราชธานี ที่มีปริมาณการผลิตตั้งแต่ 5,000 - 50,000 ก้อนต่อปี

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ด้านวิชาการ นำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ในการจัดการการผลิตและการตลาดเห็ดขอนขาว และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นอื่นๆ ได้

7.2 ด้านเศรษฐกิจ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตเห็ดขอนขาว ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความมั่นคง และยั่งยืนในการประกอบอาชีพ

7.3 ด้านสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาด้านสังคม โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย
ของเกษตรกร ผู้บริโภค และสามารถลดปัญหาการว่างงานในสังคมได้

7.4 ด้านการวิจัย สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัยด้านการผลิตเห็ด
การตลาด และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไปได้

